

УДК 327.

DOI [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.3\(63\).313491](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.3(63).313491)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ЕНЕРГЕТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ, ПРОДОВОЛЬЧІ АСПЕКТИ

Буряченко О. В.,

кандидат політичних наук, доцент,

професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій

Національного авіаційного університету

ORCID ID: 0000-0001-5308-2570

ouua@ukr.net

Автор статті зауважує, що у XXI столітті глобальна безпека набула нових вимірів в енергетичній, економічній і продовольчій сферах, що вимагає комплексного наукового підходу та тісної міжнародної співпраці. Автор ставить за мету проаналізувати сучасні виклики глобальної безпеки в зауважених аспектах та оцінити їх вплив на міжнародну стабільність. Серед головних загроз економічної безпеки автор відмічає сучасні енергетичні кризи, зростання вартості життя, природні катастрофи, геоекономічні конфронтації, а також соціальну поляризацію. Російсько-українська війна осмислюється каталізатором цих загроз, особливо для Європи, де енергетична залежність від Російської Федерації виявилася критичною. Європейський Союз змушений був переглянути свою енергетичну політику, акцентуючи увагу на диверсифікації джерел енергії та розвитку відновлюваних джерел енергії. Також, автор відмічає, що після 2022 року світ зіткнувся з новими глобальними викликами за наслідками російсько-української війни, що суттєво вплинуло на існуючі економічні та соціальні моделі. Одна із головних проблем, яка виникла, – це трансформація системи глобальної продовольчої безпеки. Глобальні економічні нерівності та нестабільність валютних ринків підвищили ризики економічної безпеки, що потребує реформування міжнародних фінансових інститутів і створення механізмів для запобігання економічним кризам. Проблеми з доступом до продовольства та його безпека впливають на соціальну стабільність і здоров'я населення, що робить стійке аграрне виробництво та підтримку продовольчих систем критично важливими. Отже, аналізуючи сучасні виклики глобальної безпеки в енергетичному, економічному та продовольчому аспектах автор ґрунтовно зазначає, що зауважені сфери тісно взаємопов'язані та взаємозалежні. І в сучасних умовах загострення конфліктів, як показово це можна побачити за наслідками російсько-української війни, міжнародна спільнота повинна переглянути, скоординувати і вжити комплексних заходів для зміцнення безпекового компоненту в цих сферах.

Ключові слова: економічна безпека, енергетична безпека, продовольча безпека, глобальні виклики, міжнародна стабільність, російсько-українська війна, глобальна безпека.

Постановка проблеми. У сучасному світі виклики глобальної безпеки, пов'язані з енергетичними, економічними та продовольчими аспектами, стають дедалі гострішими. Зростаюча взаємозалежність між державами, геополітичні конфлікти та кліматичні зміни підсилюють ризики та вимагає нових підходів до їх розв'язання. Дослідження зауважених проблем має важливе значення для розробки ефективних стратегій, які б забезпечили стійкість і стабільність на міжнародному рівні, що є критичним як для наукової спільноти, так і для практичних рішень у політичному та економічному вимірі.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед досліджень актуалізації набуває проблема відносно глобальної безпеки в контексті російсько-української війни, зокрема щодо ризиків та загроз в енергетичній, економічній та продовольчій сферах. Р. Агакерімова (2023), В. Бойко (2022), О. Борзенко (2022) та інші автори аналізують вплив війни на продовольчу та економічну безпеку України, тоді

як дослідження Центру Разумкова (2022) розглядає геополітичні зміни у відповідних соціально-політичних структурах внаслідок російської агресії. Енергетична безпека Заходу часто осмислюється у комплексі з вказаними вище проблемами, водночас вона також постає ключовою, окремою темою дослідників (див. напр. Frenzel, Rybak, Kalynska, 2022; Jing, 2023). Однак залишається невирішеним питання щодо стійкості цих систем перед майбутніми викликами, що й стає основою для подальших досліджень вказаних вимірів глобальної безпеки у їх взаємозв'язку та взаємовпливі.

Тому **метою** статті є спроба проаналізувати сучасні виклики глобальної безпеки, в аспектах енергетики, економіки та продовольства, а також оцінити їх вплив на міжнародну стабільність.

Виклад основного матеріалу. У XXI столітті глобальна безпека стала комплексною і багатогранною проблемою, що вимагає глибокого розуміння та скоординованих зусиль з боку держав, міжнародних організацій, корпорацій, громадянського суспільства. Серед численних загроз, які постають перед людством, особливу увагу привертають енергетичні, економічні та продовольчі аспекти. Енергетична безпека стала критичним питанням через залежність від обмежених ресурсів і зростання напруженості на міжнародному рівні, що може призвести до конфліктів. Економічна безпека, своєю чергою, піддається випробуванням через глобалізацію, торговельні війни та фінансові кризи, які впливають на стабільність як окремих держав, так і світової економіки загалом. Продовольча безпека залишається на порядку денному через кліматичні зміни, зростання населення на планеті та нерівномірний розподіл ресурсів, що загрожує виникненням голоду та соціальної нестабільності.

Проаналізуємо економічний чинник. Позитивні тенденції відновлення після кризи провідних країн на початку 2022 року, що можна було спостерігати, незважаючи на нові хвилі пандемії COVID-19, були різко перервані через початок повномасштабної війни Росії проти України, яка відчутно змінила геополітичний ландшафт і вплинула на глобальну економічну стабільність, що породило необхідність перегляду стратегій забезпечення національної безпеки в умовах подібних викликів. Існуючі загрози змусили світове співтовариство адаптуватися до нових реалій, які передбачають зміни в економічній парадигмі розвитку, і акцентувати увагу на захисті економічної безпеки як основної складової національної безпеки. Економічна безпека держави є ключовим елементом в здатності протистояти деструктивному впливу глобальних загроз і викликів. Як відмічають у своїх дослідженнях українські економісти, під економічною безпекою розуміється стан економіки, який забезпечує стабільний розвиток суспільства і здатність держави протидіяти факторам, що загрожують її національним інтересам. В умовах сучасних глобальних перетворень загрози економічної безпеки посилюються через низку негативних чинників, що можуть підірвати стабільність національної економічної системи. Особливо важливими є дослідження викликів та загроз у взаємозв'язку з глобальними ризиками, оскільки сучасний світ є надзвичайно взаємозалежним (до прикладу, пандемія зумовила вагоме падіння світового ВВП у 2020 році, навіть на початку 2022 року продовжувала створювати економічні виклики для багатьох країн). Війна ж призвела до значного зростання цін на енергоресурси та продовольство, порушення логістичних ланцюгів, а також до загострення геоекономічних конфронтацій (Маслій, Ківшик, Котелевець, 2023).

Сучасний глобальний ландшафт ризиків визначається різким зростанням загроз, які впливають на стабільність і безпеку країн у коротко- та середньостроковій перспективі. За даними опитування Global Risks Perception Survey за 2022-2023 роки, основні глобальні ризики, такі як криза енергопостачання, зростання вартості життя, інфляція, продовольча криза та кібератаки на критичну інфраструктуру, є найсерйознішими викликами, що можуть мати значний вплив на світову економіку. Ці загрози підсилюються наслідками пандемії COVID-19, війною в Європі та економічними санкціями, які дестабілізують глобально інтегровані ринки. Як показали події останніх років, світове співтовариство повертається до базових питань виживання – забезпечення їжею, енергія та безпека. Це зумовлює новий етап у глобальній історії, коли традиційні загрози, які були підзабуті на тлі десятиліть глобалізації та прогресу, знову виходять на передній план. Проте одночасно з цим, до традиційних викликів додаються нові загрози, пов'язані з високим рівнем державного та приватного боргу, стрімким розвитком технологій, що інтегруються у всі аспекти життя, та наростаючим впливом кліматичних змін. Це створює як унікальні так і непередбачувані умови для розвитку країн, зокрема України, яка перебуває під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Погоджуємося із думкою експертів Global Risks Perception Survey, що для забезпечення стійкого розвитку в умовах глобальних трансформацій необхідно враховувати ці нові реалії та адаптувати стратегії національної безпеки відповідно до мінливого глобального ландшафту ризиків. Зауважимо, для України ці виклики є особливо гострими, оскільки війна на її території не лише впливає на економічну стабільність, але й ставить під загрозу життєво важливі сектори економіки (The global risks report, 2023, с. 13–14).

Також, очевидним є те, що фахівці з різних галузей вже кілька останніх років сходяться в оцінках відповідних ризиків. Виходячи з досліджень Всесвітнього економічного форуму, вже на кінець 2022 року найбільш небезпечними глобальними ризиками вважалися зростання вартості життя,

природні катастрофи, геоекономічна конфронтація, а також соціальна поляризація. Зауважимо, ці ризики мають безпосередній вплив на економічну безпеку України, яка зазнала найсильнішого удару внаслідок російської агресії. Україна зіткнулась із комплексом загроз для економічної безпеки, ключовими серед яких: гостра криза товарного постачання, міждержавний конфлікт, кіберризик, переміщення робочих місць і масштабна вимушена міграція. Зауважені чинники діють на посилення економічної дестабілізації та створюють нові виклики для відновлення країни після закінчення війни (Маслій, Ківшик, Котелевець, 2023).

Так, у 2023 році про економічну безпеку України продовжували зауважувати як про вкрай складну, проте порівняно з весною 2022 року спостерігалася певна стабілізація. Незважаючи на тривалу війну, експертні оцінки свідчать про зниження ризиків реалізації загроз економічній безпеці. Фахівці пояснюють це адаптацією бізнесу та державних структур до умов воєнного часу, що включає диверсифікацію діяльності та трансформацію бізнес-моделей. У результаті вдалося частково відновити економічну діяльність, особливо в пріоритетних сферах, що є критичними для забезпечення економічної безпеки. Ранжування ризиків у 2023 році показує, що одна загроза потрапила до найбільш ризикової «червоної» зони, в той час як більшість загроз знаходяться в діапазоні від середньої до середньо-високої ризиковості. Це свідчить про певну помірну стабілізацію стану економічної безпеки України, що є можливим завдяки ефективним управлінським рішенням та зовнішній підтримці. Однак концентрація загроз у жовто-помаранчевій зоні, на думку аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень, вказує на необхідність подальшого активного відновлення соціально-економічної динаміки та збереження обсягів зовнішніх ресурсів. Особливу увагу слід приділити загрозам високого рівня дефіциту державного бюджету, що залишається у найбільш ризиковій зоні. Незважаючи на певне зниження інтенсивності впливу цього чинника, він продовжує суттєво впливати на економічну безпеку держави. Серед інших загроз, які експерти виділили у помаранчевій зоні, – зменшення трудового потенціалу, фізична та фінансова нестача важливих ресурсів, а також ризики, пов'язані з руйнуванням інфраструктури та неможливістю здійснення економічної діяльності на значних територіях через продовження війни (Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України, 2023, с. 5–10).

Ключовою сферою для забезпечення стабільності держави в умовах війни залишається фінансова безпека. Високі ризики у фінансовій сфері вимагають постійної уваги державних органів щодо забезпечення фінансових зобов'язань, оптимізації бюджетних витрат, підтримки бізнесу та залучення міжнародної підтримки. Дефіцит державного бюджету, зростання державного боргу та видатків на його обслуговування є прямими економічними наслідками війни, які мають фундаментальний негативний вплив на економічну безпеку України у середньо- та довгостроковій перспективі. Важливо пам'ятати про загрози для соціальної безпеки, пов'язані зі значним погіршенням умов життя населення, зниженням доходів, відтоком громадян за кордон, руйнуванням цивільної інфраструктури. Соціальні чинники мають суттєвий вплив на економічну безпеку, тому держава повинна приділяти максимум уваги вирішенню цих проблем, включно з підтримкою зайнятості, доходів і соціального забезпечення.

Центр Разумкова зазначає, що макроекономічна стабільність України залишається під загрозою через низку фінансових ризиків, що були посилені війною. Основними викликами є інфляція та девальвація гривні, які ведуть до зростання цін, зuboжіння населення, збільшення боргового навантаження на державу, зниження стійкості банків. Девальвація посилюється скороченням експортних надходжень, зниженням приватних грошових переказів, впливом капіталу, що призводить до дефіциту валютних резервів і ускладнює оборонні закупівлі. Для того, щоб стабілізувати валюту Національний банк України запровадив жорстке регулювання, обмеживши транскордонні платежі та зафіксувавши курс гривні, що допомогло стримати паніку та стабілізувати валютний ринок. Одночасно підвищення облікової ставки до 25% було необхідним кроком для обмеження некритичного імпорту та спекуляцій, хоча збереження кредитування реального сектору потребуватиме державної підтримки. Існує необхідність продовжувати антиінфляційні заходи в Україні, щоб збалансувати негативні ефекти монетарної політики через фіскальне стимулювання бізнесу та соціальну підтримку населення. Це потребує значних державних видатків, що робить країну залежною від фінансової допомоги ззовні, оціненої у \$5-7 млрд щомісячно. Макроекономічна стабільність України є критично важливою не лише для самої держави, але й для економічної безпеки всього ЄС (Геополітичні та геоекономічні зміни, 2022, с. 86–88).

Зауважимо, що економічна безпека тісно пов'язана з енергетичною безпекою, яка, також, є важливою складовою загальної стійкості держави. Стабільність енергопостачання та доступ до необхідних ресурсів відіграють вирішальну роль у забезпеченні безперебійної роботи промисловості, функціонування критичної інфраструктури та підтримці життєдіяльності населення. Разом з тим, потрібно відмітити, що енергетична залежність від зовнішніх постачальників і нестабільність внутрішнього ринку енергоносіїв можуть суттєво впливати на економічну ситуацію, підвищуючи ризики інфляції,

зростання державного боргу та посилення валютної нестабільності. Отже, зважаючи на те, що енергетична безпека є однією з ключових передумов макроекономічної стабільності, важливо розглянути сучасні виклики та загрози в цій сфері.

За оцінками дослідників, енергетична безпека Західної Європи зазнала значного погіршення внаслідок російської агресії проти України, що стала каталізатором масштабної кризи в регіоні. До початку війни залежність Європи від російських енергоресурсів, особливо природного газу, становила близько 40% загального обсягу споживання, як наслідок це зробило країни ЄС вразливими до політико-економічних маніпуляцій зі сторони РФ. Залежність особливо загострилась в кризовий момент, коли Росія використала енергетичні ресурси як інструмент тиску, що призвело до зростання цін на енергоносії та поглиблення економічної нестабільності в країнах Європи. В умовах війни ЄС зіткнувся з необхідністю перегляду своєї енергетичної стратегії. Основою стало зменшення залежності від російського газу та диверсифікація джерел постачання енергоносіїв. Європейські країни активізували пошук альтернативних постачальників природного газу, зокрема збільшення імпорту скрапленого природного газу (СПГ) із США, Катару та інших країн. Окрім цього, значна увага приділяється розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як вітрова та сонячна енергетика. Але, для реалізації цих заходів, потрібен час, значні фінансові вкладення, структурні зміни у енергетичному секторі. (наприклад, скоординованих зусиль на рівні ЄС потребує інфраструктура для прийому та зберігання СПГ, розвиток енергетичних мереж для інтеграції відновлюваних джерел енергії, а також заходи з підвищення енергоефективності (Frenzel, Rybak, Kalynska, 2022, с. 27–31).

Слушно разом із аналітиками звернути увагу і на політико-правові аспекти проблеми. Енергетична політика ЄС базується на принципах, закріплених у Договорі про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС). Одним із ключових положень є стаття 194, яка встановлює принцип солідарності серед держав-членів у сфері енергетики. Основні зусилля спрямовані на забезпечення функціонування енергетичного ринку, підвищення енергоефективності, розвиток альтернативних джерел енергії та об'єднання енергетичних мереж між країнами ЄС. Проте незважаючи на зауважені зусилля, є випадки коли держави-члени були змушені йти на компроміси. До прикладу, Литва приєдналася до ЄС за умови закриття Ігналінської АЕС, яка забезпечувала близько 80% електроенергії країни. Це рішення мало негативні наслідки, оскільки Литва з енергопрофіцитної держави перетворилася на енергодефіцитну, була змушена шукати нові джерела постачання, зокрема звертатися до Росії. Розвиток енергетичної політики ЄС впроваджувався в рамках Третього, Четвертого та П'ятого енергетичних пакетів, основними цілями яких є диверсифікація джерел енергії, інтеграція внутрішнього ринку, декарбонізація економіки та просування досліджень в інноваційній сфері. Європейська Комісія продовжує вдосконалювати нормативно-правову базу, щоб досягти конкурентоспроможних і декарбонізованих газових ринків, що як вважається, є ключовими для досягнення енергетичної незалежності та загальної стійкості ЄС (Yakoviyk, Tsvelikh, 2023, с. 177–179).

Зосередження на національній енергетичній безпеці є одним з найвагомійших напрямів підтримки економічної безпеки європейських країн. На думку вчених, енергетична сек'юритизація завжди відбувається на тлі енергетичної кризи. Нестача енергії та зростання цін змусили ЄС перемістити акцент в енергетичній політиці з декарбонізації на захист громадян від енергетичної бідності та забезпечення енергопостачання. Європейські країни можуть прийняти надзвичайні заходи для сек'юритизації своїх енергопостачань на тлі енергетичної кризи, спричиненої війною. Прикладом цього стає зміна компетенцій в межах управління енергетикою ЄС і перегляд існуючих правил. Зменшення залежності від російської енергії стає основним завданням енергетичної безпеки ЄС, оскільки небезпечно бути залежним від тривалої війни. Прискорення енергетичного переходу є одним зі способів досягнення енергетичної незалежності. Ця модель включає стратегії, такі як активізація переходу від викопного палива до відновлюваних джерел енергії та модернізація енергосистем. Підвищення цін на енергоносії завжди є стимулом для інвестування у відновлювану енергію. Очікується, що ЄС візьме більше під контроль відновлювані джерела енергії в майбутньому при формуванні енергетичної безпеки. У плані збільшення інвестицій в енергоефективність, наприклад, у теплові насоси в житловому секторі, що може не тільки замінити викопне паливо в індустрії опалення, але й стабілізувати ціни на опалення, допоможе державам убезпечити населення від різкого підвищення цін на газ і енергетичної бідності (Jing, 2023, с. 218).

Окрім цих загальних безпекових орієнтирів, нашу увагу привертають зауваження аналітиків щодо інших викликів глобальної енергетичної безпеки в умовах війни. Енергетика може використовуватися для укріплення союзницьких відносин або для шкоди супротивнику. До прикладу, США намагаються зменшити залежність Європи від російського газу, пропонуючи альтернативні джерела енергії. Іншим прикладом є замороження видобутку нафти в спірних водах, як це сталося у випадку з китайськими операціями в Південно-Китайському морі. Відмітимо, перша половина ХХ ст. визначна тим, що енергетична безпека була тісно пов'язана з постачанням пального для військових цілей. Перехід

британського флоту з вугілля на імпорту нафту зробив його вразливим до атак на нафтові родовища й транспортувальні маршрути. Після нафтового ембарго ОПЕК у 1973–74 роках, коли ціни на нафту різко зросли через політичні конфлікти, енергетична безпека вкотре актуалізувалась. Сучасні стратегії енергетичної безпеки охоплюють захист ресурсів від зовнішніх загроз (таких як санкції і тероризм), а також управління ризиками, пов'язаними з внутрішніми факторами (старінням інфраструктури та технічними проблемами). У глобальному контексті важливо забезпечити надійність енергетичних систем, що вимагає комплексного підходу до управління енергетичними ресурсами на рівні держав і міжнародних структур та організацій (Chitadze, 2023).

Також потрібно відмітити, що енергетична сфера безпосередньо пов'язана з продовольчою безпекою через кілька ключових механізмів. По-перше, енергетичні ресурси необхідні для аграрного сектора: від обробки земель до транспортування та зберігання продуктів. Без стабільного постачання енергії неможливо забезпечити ефективне виробництво та дистрибуцію продуктів харчування. По-друге, коливання в енергетичному секторі можуть впливати на вартість продовольства, оскільки енергія є важливою складовою витрат на виробництво й транспортування продуктів. Якщо енергетична безпека гарантує стабільність постачання і цін на енергоресурси, то продовольча безпека залежить від стабільності та доступності ресурсів для аграрного сектора. У свою чергу, нестабільність в енергетичному секторі може призвести до зриву продовольчих ланцюгів постачання, що відображається в зростанні цін на продукти та їх дефіциту у деяких регіонах.

Зазначимо, Україна вже тривалий час відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки в багатьох країнах світу, головним чином завдяки своєму значному продовольчому експорту. Так, за Індексом глобальної продовольчої безпеки (GFSI), у 2021 році Україна забезпечувала харчуванням приблизно 400 мільйонів осіб у всьому світі. Індекс глобальної продовольчої безпеки (GFSI), оцінює стан продовольчої безпеки в 113 країнах, враховуючи різноманітні фактори (доступність, наявність, якість і безпека продовольства, стан природних ресурсів і стійкість до ризиків). У 2021 році Україна посіла 58-е місце серед 113 країн за GFSI, що є відносним покращенням порівняно з попередніми роками (це і високий рівень продовольчих запасів, і якість продуктів, проте фіксувалися проблеми показників у категорії природних ресурсів і стійкості, особливо в сфері управління водними ресурсами). Також GFSI наголошує на впливі кліматичних змін, корупції, воєнних конфліктів та економічної нерівності на продовольчу безпеку. До прикладу, країни Африки південніше від Сахари, такі як Бурунді, мають найнижчі показники у цьому індексі через нестачу якісного білка, мікроелементів та обмежений доступ до питної води. Загалом, індекс GFSI показує, що низька якість і безпека їжі має безпосередній зв'язок із голодом. Отже, забезпечення продовольчої безпеки вимагає комплексного підходу, тобто інвестиції в інновації, технології та стійкість природних ресурсів, а також боротьбу з економічною нерівністю та політичними ризиками (Онегіна, Антощенкова, 2022, с. 142–147).

Відмітимо, глобалізація, як фундаментальний чинник розвитку суспільства, охоплює всі галузі суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку. Цей процес передбачає зміну внутрішньої структури організаційно-економічного механізму формування продовольчої безпеки з урахуванням впливу зовнішніх факторів. Сьогодні економічні процеси в Україні є частиною світової продовольчої системи та частково регулюються наднаціональними економічними механізмами.

Отож, ключовою умовою розвитку кожної держави є забезпечення продовольчої безпеки. Офіційні статистичні дослідження показують, що населення світу продовжуватиме зростати, і до 2050 року, ймовірно, досягне приблизно 9 мільярдів, що викликає серйозні занепокоєння у питаннях продовольства. Ця проблема є складною та багатопланою, оскільки вона охоплює всі аспекти життєдіяльності суспільства. Продовольче забезпечення населення сильно залежне від розвитку політичних, економічних, демографічних, екологічних, соціальних, науково-технічних умов.

В Україні соціально-економічні проблеми пов'язані не стільки з уповільненням темпів нарощування обсягів виробництва, скільки з низькою купівельною спроможністю населення. Це вимагає уваги до ряду особливостей при формуванні організаційно-економічного механізму вирішення продовольчої безпеки держави. В Україні законодавче трактування поняття продовольчої безпеки вказує на те, що вона є специфічною економічною категорією, яка забезпечує суспільство можливістю існувати і розвиватися. Згідно з Законом України «Про основи продовольчої безпеки України», йдеться про здатність держави задовольняти потреби населення в харчуванні на рівні, що не нижчий за медично обґрунтовані норми, та забезпечувати сприятливу демографічну динаміку. Основною галуззю виробництва продуктів харчування та сировини для переробної промисловості залишається сільське господарство. Зазначається, що національні нормативно-правові акти не повністю визначають складові частини продовольчої безпеки, її принципи та інституційно-функціональний механізм забезпечення. Для підвищення рівня продовольчої безпеки необхідно впроваджувати низку організаційних і правових заходів: боротьбу з корупцією, тіньовою економікою та підвищенням ефективності переробки відходів (Нестерчук, 2022, с. 44–47).

Зауважимо, після 2022 року світ зіткнувся з новими глобальними викликами за наслідками російсько-української війни, що суттєво вплинуло на існуючі економічні та соціальні моделі. Вчені переконливо доводять, і ми з ними погоджуємося, що одна з головних проблем, яка виникла, – це трансформація системи глобальної продовольчої безпеки. Так, індекс цін на продовольство ФАО у 2022 році був на 21% вищий, ніж у 2021 році, і перевищив попередній пік 2011 року на 2,2%.

Отже аналізуючи сучасні виклики глобальної безпеки в енергетичному, економічному та продовольчому аспектах ми можемо ґрунтовно зазначити, що зауважені сфери тісно взаємопов'язані та взаємозалежні. І в сучасних умовах загострення конфліктів як показово це можна побачити за наслідками російсько-української війни, міжнародна спільнота повинна переглянути, скоординувати і вжити комплексних заходів для зміцнення безпекового компоненту в цих сферах, що, зокрема, буде включати розвиток альтернативних джерел енергії, диверсифікацію економічних зв'язків, створення надійних систем забезпечення продуктами харчування тощо.

Висновки. Залежність від енергетичних ресурсів, зокрема від викопних видів пального, ставить під загрозу глобальну енергетичну безпеку, що вимагає переходу до відновлюваних джерел енергії та зменшення викидів парникових газів для забезпечення стійкого майбутнього. Глобальні економічні нерівності та нестабільність валютних ринків підвищують ризики економічної безпеки, що потребує реформування міжнародних фінансових інститутів і створення механізмів для запобігання економічним кризам. Проблеми з доступом до продовольства та його безпека впливають на соціальну стабільність і здоров'я населення, що робить стійке аграрне виробництво та підтримку продовольчих систем критично важливими. Ефективне вирішення цих викликів можливе тільки через міжнародну співпрацю та узгоджені дії держав, міжнародних інституцій, організацій, приватного сектора, що підкреслює необхідність комплексних стратегій і політик. Перспективними є й подальші наукові дослідження проблеми як на рівні національних політик, так і на рівні міжнародних політико-правових процесів.

Buriachenko O. Current challenges to global security: energy, economic, food aspects

The author notes that in the twenty-first century, global security has acquired new dimensions in the energy, economic and food sectors, which requires a comprehensive scientific approach and close international cooperation. The author aims to analyze current global security challenges in these aspects and assess their impact on international stability. Among the main threats to economic security, the author notes the current energy crises, rising cost of living, natural disasters, geo-economic confrontations, and social polarization. The Russian-Ukrainian war is seen as a catalyst for these threats, especially for Europe, where energy dependence on the Russian Federation has become critical. The European Union was forced to revise its energy policy, focusing on diversification of energy sources and development of renewable energy sources. The author also notes that after 2022, the world faced new global challenges as a result of the Russian-Ukrainian war, which significantly affected existing economic and social models. One of the main challenges that has emerged is the transformation of the global food security system. Global economic inequalities and currency market volatility have increased economic security risks, which requires reforming international financial institutions and creating mechanisms to prevent economic crises. Problems with access to food and food security affect social stability and public health, making sustainable agricultural production and support for food systems critical. Thus, analyzing the current challenges to global security in the energy, economic and food aspects, the author thoroughly notes that these areas are closely interconnected and interdependent. And in today's context of escalating conflicts, as illustrated by the consequences of the Russian-Ukrainian war, the international community must review, coordinate and take comprehensive measures to strengthen the security component in these areas.

Key words: economic security, energy security, food security, global challenges, international stability, Russian-Ukrainian war, global security.

Література:

1. Агакерімова Р. Вплив війни в Україні на національну та глобальну продовольчу безпеку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53>.
2. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану : експерт.-аналіт. доп. Нац. ін-т стратег. дослідж., 2023. 14 с.
3. Геополітичні та гео економічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Центр Разумкова, 2022. 103 с.

4. Маслій О., Ківшик О., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–30.
5. Нестерчук А. І. Теоретичні та організаційно-економічні засади формування продовольчої безпеки із урахуванням глобальних викликів. *Підприємництво та інновації*. 2022. № 24. С. 44–48. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.7>.
6. Онегіна В., Антощенко В. Основи глобальної продовольчої безпеки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. Т. 1, № 1 (103). С. 140–149. <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>.
7. Chitadze N. Ukraine – russia war, energy policy and role of USA. *Journal in humanities*. 2023. Vol. 12, no. 1. <https://doi.org/10.31578/hum.v12i1.509>.
8. Frenzel C., Rybak A., Kalynska O. Energy security of the west in the conditions of russian aggression against Ukraine. *Foreign affairs*. 2022. P. 25–32. [https://doi.org/10.46493/2663-2675.32\(4\).2022.25-32](https://doi.org/10.46493/2663-2675.32(4).2022.25-32).
9. Jing X. The russia-ukraine war and energy security: impact and policies, from a european perspective. *Highlights in business, economics and management*. 2023. Vol. 3. P. 215–222. <https://doi.org/10.54097/hbem.v3i.4745>.
10. The global risks report 2023: 18th edition insight report. World economic forum. 2023. No. 18.
11. Yakoviyk I., Tselikh M. Energy security of the European Union in the context of russian aggression against Ukraine. *Problems of legality*. 2023. No. 160. P. 170–191. <https://doi.org/10.21564/2414-990x.160.274518>.

References:

1. Ahakerimova R. Vplyv viiny v Ukraini na natsionalnu ta hlobalnu prodovolchu bezpeku. [The Impact of the War in Ukraine on National and Global Food Security]. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 50. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53>. [in Ukrainian].
2. Aktualni vyklyky ta zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu: ekspert-analit. dop. Nats. in-t strateh. doslidzh. [Current Challenges and Threats to Ukraine's Economic Security under Martial Law: Expert-Analytical Report]. 2023. 14 s. [in Ukrainian].
3. Heopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosiiskoi ahresii, ta onovlennia mistsia Ukrainy u svitovomu prostori. [Geopolitical and Geo-economic Changes Shaped by Russian Aggression and Ukraine's Updated Place in the Global Space]. / *Nauk. red. V.lurchyshyn*. Kyiv: Tsentrazumkova, 2022. 103 s. [in Ukrainian].
4. Maslii O., Kivshyk O., Kotelevets M. Zahrozy ekonomichnii bezpetsi derzhavy v umovakh hlobalnykh peretvoren. [Threats to the Economic Security of the State under Global Transformations. Economic Space]. *Ekonomichniy prostir*. 2023. № 183. S. 25–30. [in Ukrainian].
5. Nesterchuk A. I. Teoretychni ta orhanizatsiino-ekonomichni zasady formuvannia prodovolchoi bezpeky iz urakhuvanniam hlobalnykh vyklykiv. [Theoretical and Organizational-Economic Principles of Food Security Formation Considering Global Challenges. Entrepreneurship and Innovation]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*. 2022. № 24. S. 44–48. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.7>. [in Ukrainian].
6. Onehina V., Antoshchenkova V. Osnovy hlobalnoi prodovolchoi bezpeky. [Fundamentals of Global Food Security]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. 2022. Т. 1, № 1 (103). S. 140–149. URL: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2022-103-1-6-140-149>. [in Ukrainian].
7. Chitadze N. Ukraine – russia war, energy policy and role of USA. *Journal in humanities*. 2023. Vol. 12, no. 1. URL: <https://doi.org/10.31578/hum.v12i1.509>. [in English].
8. Frenzel C., Rybak A., Kalynska O. Energy security of the west in the conditions of russian aggression against Ukraine. *Foreign affairs*. 2022. P. 25–32. URL: [https://doi.org/10.46493/2663-2675.32\(4\).2022.25-32](https://doi.org/10.46493/2663-2675.32(4).2022.25-32). [in English].
9. Jing X. The russia-ukraine war and energy security: impact and policies, from a european perspective. *Highlights in business, economics and management*. 2023. Vol. 3. P. 215–222. URL: <https://doi.org/10.54097/hbem.v3i.4745>. [in English].
10. The global risks report 2023: 18th edition insight report. World economic forum. 2023. No. 18. [in English].
11. Yakoviyk I., Tselikh M. Energy security of the European Union in the context of russian aggression against Ukraine. *Problems of legality*. 2023. No. 160. P. 170–191. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.160.274518>. [in English].

Стаття надійшла до редакції 30.08.2024

Стаття рекомендована до друку 24.09.2024